

СТАН ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу України та розглянуто вплив довгострокових програмних документів на здійснення експортно-імпортних операцій.

Постановка проблеми

Розвиток та ефективність функціонування економіки України значною мірою залежать від стану експортно-імпортної діяльності країни.

Актуальність питання вибору стратегії набуває при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності особливо для суб'єктів АПК. Адже низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках уже 20 років поспіль залишає великий потенціал аграрно спрямованої економіки України нереалізованим і досі. Саме, від прийнятих рішень, що будуть застосовані на макrorівні, залежать швидкість адаптації на зовнішньому ринку та втримання стабільних позицій серед конкурентів українськими товаровиробниками.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Дослідження питань зовнішньоекономічної діяльності на макро- і мікрорівні знайшли відображення у працях О. Бородіної, Т. Зінчук, М. Дудченко, С. Кваші, А. Кредісова, Д. Лук'яненка, І. Сиваченко.

Метою статті є аналіз стану експорту та імпорту продукції агропромислового комплексу України на макrorівні та визначення потенційних шляхів для підвищення ефективності від здійснення експортно-імпортних операцій.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є експортно-імпортна діяльність в агропромисловому комплексі України упродовж 2007–2010 рр. При дослідженні проблеми використані такі методи: економіко-статистичний при розробці аналітичних таблиць, абстрактно логічний при аналізі даних таблиць, формулюванні висновків.

Результати досліджень

Під зовнішньоекономічною діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними та здійснюється як на території України, так і за її межами [1]. Особливістю експортно-імпортної

діяльності та її основним принципом є пріоритетність міжнародних норм та права, що стосуються всіх її учасників [2, с.6].

Науковці визнають зовнішньоекономічну діяльність агропромислового комплексу України методом інтегрування у світову економіку. На думку Т. Зінчук, методологічне використання існуючих положень європейської інтеграції дозволяє стверджувати про стимулюючий вплив сільського господарства, його найвагомішу роль як інтегральної складової в цьому процесі [3].

Організація та реалізація зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі України, як важливої складової ринкової економіки, повинна вирішувати важливі завдання, які пов'язані із забезпеченням сприятливих умов виходу на світовий ринок; реалізації на світовому ринку сільськогосподарських товарів, у виробництві яких країна має порівняльні переваги; підтримки національних експортерів; стимулюванні конкуренції національних виробників із закордонними; підвищення серійності вітчизняного виробництва конкурентоспроможної продукції з метою розширення експорту [4, с. 65].

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності потребує виваженої та збалансованої зовнішньої торговельної політики, яка є синтезом лібералізації, протекціонізму і покликана сприяти активізації і нарощуванню експортного потенціалу в галузі АПК [5].

Отже, стратегія зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу України повинна представляти собою довгострокову програму розвитку, яка має враховувати особливості розвитку агросектора, зовнішньоекономічних умов та за допомогою інтегральних управлінських рішень повинна забезпечувати досягнення очікуваного ефекту.

З метою реалізації стратегічного планування держави та здійснення зовнішньоекономічної діяльності в агропромисловому комплексі з 2008 по 2010 роки в результаті досліджень, проведених ученими, розроблено ряд стратегічних концепцій і програм.

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року передбачає заходи: з підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках; підтримці конкурентоспроможності аграрного сектора в умовах інтеграції України у світовий економічний простір [6];

Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 р. була розроблена з метою підвищення ефективності ведення сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках за рахунок зменшення прямих і непрямих витрат, підвищення валового виробництва сільськогосподарської продукції та запровадження ресурсощадних екологічно безпечних технологій виробництва [7].

Концепція (проект) комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України відводить сільському господарству роль, що може стати впливовим фактором у перетворенні України в провідного

експортера світового ринку сільськогосподарської продукції та гарантом економічної незалежності України у світовій спільноті [8].

Зазначені нормативно правові акти носять стратегічний характер для АПК України в цілому та розраховані на довгостроковий термін виконання. У них зазначені основні цілі, що стоять перед АПК. Завдання, що стосуються аграрної політики, здійснення зовнішньоекономічних операцій у них розглянуті як доктрина, основна мета якої – гарантування продовольчої безпеки країни, створення високопродуктивних секторів у вітчизняному агропромисловому комплексі та вихід на продовольчі ринки світу. Але відсутність нормативних актів, які б конкретизували поставлені завдання, не дає змоги запровадити теорію в практику. Окрім того, прийняті програми не враховують стан і прогнозний розвиток економічної ситуації навколо України, не відображають впливу глобалізаційних процесів та сучасне становище світової економіки. У програмних документах фактично не висвітлюються ключові завдання, які стоять перед АПК у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Складається враження про їх суто декларативний характер.

Стан управління зовнішньоекономічною діяльністю АПК наочно демонструє порівняльна динаміка експорту, імпорту та сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів агропромислового комплексу в 2006–2010 рр. (табл.1) [9].

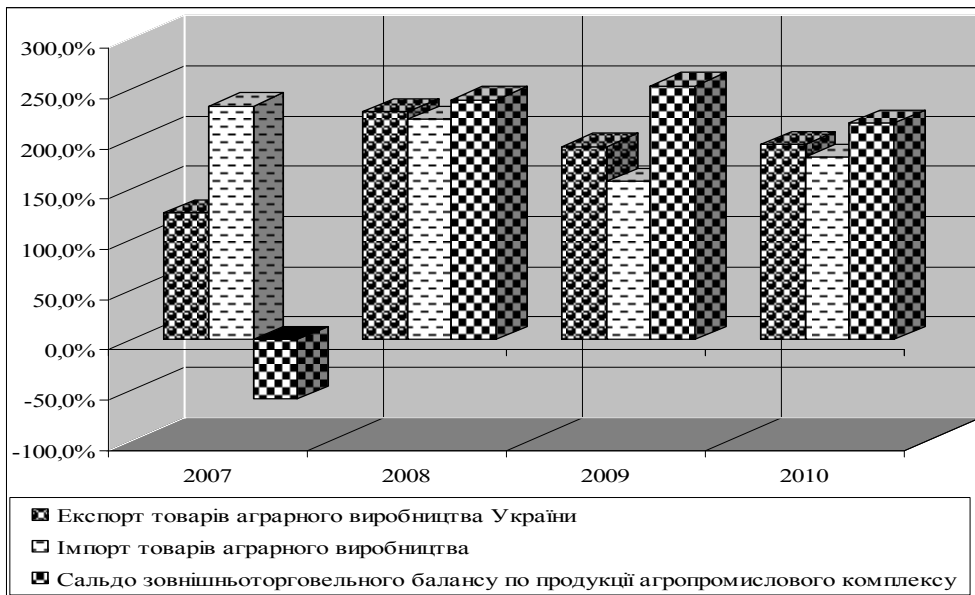
Таблиця 1. Порівняльна динаміка експорту, імпорту та сальдо зовнішньоторговельного балансу з товарів агропромислового комплексу в 2006–2010 рр.

Категорія, млн. дол. США	Роки					До 2006 року у %			
	2006	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Експорт товарів агровиробництва України	3897	4927	8849	7510	7582	126,4	227,1	192,7	194,6
у т. ч:									
живі тварини	326	601	680	460	605	184,4	208,6	141,1	185,5
продукти рослинного походження	1701	1492	4443	3984	3053	87,7	261,2	234,2	179,5
жири та олії	782	1242	1620	1426	1926	158,8	207,2	182,4	246,3
готові харчові продукти	1088	1592	2106	1640	1998	146,3	193,6	150,7	183,7
Імпорт товарів агровиробництва	2474	5765	5440	3904	4505	233,0	219,9	157,8	182,1
у т. ч:									
живі тварини	488	582	1421	1047	971	119,3	291,2	214,5	199,0
продукти рослинного походження	533	688	1214	969	1232	129,1	227,8	181,8	231,1
жири та олії	142	2851	543	276	323	2007,7	382,4	194,4	227,5
готові харчові продукти	1311	1644	2262	1612	1979	125,4	172,5	123,0	151,0
Сальдо зовнішньоторговельного балансу з продукції АПК	1423	-838	3409	3606	3077	-58,9	239,6	253,4	216,2

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Експорт, у порівнянні з базисним 2006 роком, протягом 2007–2008 років мав тенденцію до зростання й збільшився на 4952 млн дол. США, або в 2 рази. Протягом 2009 року експорт товарів агропромислової групи зменшився, у порівнянні до 2008 року, на 1339 млн дол. США, або на 15%, у 2010, відносно до показника 2009, відбулося незначне зростання експорту на 72 млн дол. США, або на 1 %.

Динаміка імпорту показує позитивну тенденцію зменшення протягом 2007–2009 років. У поточному році відбулося, у порівнянні до 2009 року, збільшення імпорту товарів агропромислового комплексу на 601 млн дол. США, або на 15%. Проте, сальдо зовнішньої торгівлі протягом трьох останніх років залишалось позитивним, лише в 2007 році сальдо було від’ємним.

Рис.1 Динаміка експорту, імпорту товарів аграрного виробництва та сальдо зовнішньоторговельного балансу за 2007–2010 рр.

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Такі тенденції можна охарактеризувати як позитивні зрушення в зовнішньоекономічній діяльності агропромислового комплексу України в цілому. Проте, не дивлячись на ріст обсягів зовнішньої торгівлі як з експорту, так і з імпорту, показники динамічного ряду, а саме їхня неоднорідність, показує на відсутність у державі системного підходу щодо реалізації експортно-імпоротної діяльності агропромислового комплексу України.

Висновки та перспективи подальших досліджень

На сьогодні розроблений і запроваджений комплекс організаційних, нормативних та інформаційно-аналітичних заходів щодо реформування агропромислового комплексу створював (і створює) тільки передумови для перебудови сільського господарства, організації конкурентного середовища та виходу на зовнішні ринки [10]. Невизначеність стратегії управління зовнішньоекономічною діяльністю в АПК України, в цілому, надає функціонуванню аграрного сектора здебільше форми «виживання на ринку» та залишає нереалізованими порівняльні й конкурентні переваги, що властиві агропромислому комплексу країни.

Перспективним напрямком наукових розробок може стати вдосконалення існуючих нормативно правових актів, що регулюють здійснення зовнішньоекономічної діяльності в сфері АПК України та розроблення нормативних актів, які б конкретизували поставлені завдання в урядових довгострокових програмах розвитку сільського господарства, створили фундаментальне підґрунтя для реалізації успішної експортно-імпоротної діяльності на макро-, мезо- і мікрорівні, створили умови для ефективного розв'язання проблем, що постають перед учасниками міжнародних відносин.

Література

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91, № 959-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Кандиба А.М. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посіб./ *Кандиба А.М.* // -К.: Аграрна наука, 2001. – с.263.
3. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки: монографія / *Зінчук Т. О.* // – Ін-т економіки та прогнозування НАНУ. – Житомир : ДВНЗ "ДАУ", 2008. – с.384.
4. Кухарська Н.О., Харчіков С.К. Міжнародна економічна діяльність України: навч. посіб./ *Кухарська Н.О., Харчіков С.К.*//-Х.: «Одісей», 2006. – с.456.
5. Березюк Ю.Б. Експортна діяльність підприємств АПК Вінницької області/ *Березюк Ю.Б.*//Економіка АПК. – 2010. - №3. – с.118 – 123.
6. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/>
7. Концепція комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?10461>
8. Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромислому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року. Розпорядження КМУ від 23 грудня 2009 р., № 1650-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Ткаченко В.Г., Деркачова В.В., Шашло Н.В. Формування конкурентоспроможності аграрного сектора України в умовах Євроінтеграції/*Ткаченко В.Г., Деркачова В.В., Шашло Н.В.*// Наука і методика.–2009. – № 19 (2009). – с.8–18.
